

Világok harca, avagy Berci és az Interkozmosz

„Az űrhajózásban soha nem érzi úgy az ember, hogy mindent tud, csakis a hitét tudja magában erősíteni, hogy minden tőle telhetőt megtett a siker érdekében.”

(Farkas Bertalan – űrhajós, Szojuz-36)

Nem mindegy, hogy a csend körbeölel, vagy körbevesz. Nem mindegy, hogy menedékhelyet kínál, vagy üldöz, mint valami prédát. Nem mindegy, hogy beszédes-e, informál-e, segít-e, vagy süket, ormótlan, terebélyes, vészjósló. Berci úgy érezte, neki a csend egyre inkább az ellensége. Fojtogatta őt. Úgy érezte, nincsenek eszközei a lopakodó, sötét csend eltiprására.

Nem mert szólni. Nem mert üvöltöni. Ütni mert volna, de valamilyen erő mégis meggátolta dühe szabad kiáramlását. Bénultságot érzett. Szorítást. Saját magát műanyag pezsgődugóhoz hasonlította. Mint amikor már megmoccan a kupak, de még mindig létezik egy erő, egy kéz, amely részint visszatuszkolja az üvegnyakba, részint feszegeti, csak apránként segítve-szabadítva ki a palackból. A külső erő célja, hogy ne robbanjon ki hangosan a pezsgődugó, csak halkán, neszelve, biztonságosan; úgy, hogy az ezüsttálcát tartó pincér (az Isten?) mindvégig kontroll alatt tartsa a külvilágra bombaként rászabadulni kész eszközt.

Valahogy így megy ez a suliban is – töprengett, mialatt oldalt cserélt a walkmanjében.

A tanár visszatuszkol, erőltet, présel. S az iskola, amely kezdetben szerethető helynek mutatja magát, börtönné alakul. A foglár: az osztályfőnök. A tanárok – merengett Berci, miközben a B-oldal második felvételéhez tekerte a szalagot – örült pincéreknek is beillenek, bár a húsfeldolgozó ipar ugyancsak büszke lenne rájuk. Kiválóan zsigerelnek, tömnek. S ha arra van szükség, ollókkal esnek neked. Ha valamelyik diáknak a megengedettnél terebélyesebbre nő a szárnyfesztávolsága, a felesleget akkurátusan lenyisszantják. Mondják, nem mindenhol.

Vannak jó sulik is – állítólag...

Bertalan pontosan felmérte, hogy nem ő a hunyó. Hogy a többiek, az osztályában veszteglő nagy többség a bőre alatt, a húsa mélyén holt lelket bújtat, s hogy egy indián némán, a lovaskocsi kerekéhez kötözve is kitart, kibírja a rothadó világ bűzét, elfogadja, ha leköpik, ha gúnnyal illetik, megalázzák.

Mert megalázták, kiközösítették Bercit. A megalázott persze, amennyiben van benne tartás, lélekerő, úgy se bírja elfogadni az igazságtalanságot; a megaláztatást

azért viseli jobban, mint azok, akik talán valamelyest ki is érdemelték a dicstelen, áldozati szerepet, mert tudja: ha ő kerül „feljebb”, ha a sors felkínálja majd neki is a megalázotti helyett a „cséplőgép”-státuszt, lesz ereje visszautasítani a nemes kegyet, s nem gondolkodik majd úgy, hogy *háhá, végre eljött az én időm, most megmutatom, hogy én is tudok olyan kegyetlen lenni, mint amilyenek velem voltak a kínzóim...*

Bertalan álmai színpompásabbak voltak, mint másoknak az egész leélt élete. Végtelen világokat fedezett fel, az időt kiiktatta, miközben az időutazást lehetővé tette a maga számára. Alkotott egy álomgenerátort, ami töltést alig igényelt. Néhány csendesebb perc is elegendőnek bizonyult a „szerkezet” 100 százalékos állapotba hozására.

Gyakran járt az ókori Rómában. Gladiátorként. Máskor szerelmes lovag volt, feltaláló, költő, dalnok, gólgyáros, filmrendező, nemes lelkületű állatgondozó. Ám legjobban az űr vonzotta. A magasság. A messzeség.

A Tejút.

Űrhajósna állt. Vállalta a veszélyt, „megtapintotta” az ismeretlent. Érzékelt, hogy az ember egyszerre semmi, űrpiszok, kozmikus ganéj, de – ha kitart az álmai mellett – akár teremtő erővel is bírhat, legyőzheti a távolságot, az ismeretlent; fényt hozhat-vihet. Névrokona alteregójává vált egyben. Közösen képviselték az Interkozmosz-programot!

Igen, az anyakönyv szerint is minden stimmel. Nemcsak a keresztnév, de a vezetéknev is. Farkas Berci, a gimnazista, és Farkas Berci, az űrhajós létező személyek.

Tavasza

Vajon meglehet még az a kerékpár, amit a „nagy” Farkas Bertalan kapott a Csepel Művekben tett látogatásakor, miután hazatért az űrhajós túráról? – mélézött el Berci a matematikaórán.

Cofi – így hívta az osztály a háta mögött az osztályfőnököt, aki a matekot és a fizikát is vitte, s aki bármikor képes volt gyilkos mondatokkal földbe döngölni néhány kiválasztottját – most nem észlelte a kimaradást, Berci tudatállapot-változását. Valami egyenlettel bíbelődött a táblánál, mialatt fehér poliészter blúzára „kiült” a tavasz. Ez mindig így volt, de azért most is mosolyt fakasztott a látvány. Cofi minden volt, csak vonzó, ifjú tanerő nem.

Nem is kilesni akarták a suhancok, hanem minél hamarabb elfelejteni őt. Leginkább azt a méltóságteljesen nyújtózó, mind tekintélyesebb izzadtságfoltot, amely utalt a napi átlaghőmérséklet jelentős emelkedésére, az időjárás kedvező változására, s ami azért is fejlődhetett a hóna alatt akkorává, mint a Ladoga-tó, mert rendre helytelenül választott magának ruhadarabot.

Igénytelenége több, az iskolafolyósón fogant viccet eredményezett. Jellemző, hogy az egyik osztálykiránduláson az őt elkísérő Bodolay tanár úr is el-elsütött

egy-egy, a nemrég még a tanárképzőn izzadó, első osztályát a vágóhidra kísérményi igyekvő kollegina öltözködési szokásait célba vevő ironikus félmondatot, amelyeken persze jót derültek a kölykök; egyedül Cofi nem kapcsolt soha.

A legszörnyűbb látvány a strandon tárult a kamaszok elé. Cofi ugyanis nekivetközött, amit Bodolay tanár úr sajátosan reagált le; hiszen mit tesz Isten, éppen ekkor jutott eszébe hosszabban ecsetelni Bundás nevű kuttyája eresz alá szorulásának tanulságos történetét kiskunfélegyházi kertjükben.

Az osztály Faye Dunaway-hasonmás hippilánya, aki, ha csak tehetett, éppúgy, mint Berci, az álmaiban lebzsel, s valahogy mindenki sejtette azt is, hogy titkon az osztály „úrhajósába” szerelmes, a tanár úr beszédes poénját tovább fűzve egy Topó Neurorock-dalt kezdett énekelni: „*a tükörbe belenézek, önmagammal szembe nézek, / Eztet mondom én: / Hej, te bunkócska, te drága, / Másszál fel a katedrára, / Onnan mondd el mindenkinek, / Akik téged nem értenek, / Jaj, azok a bunkók. Bunkók! Ja, de nagyon bunkók. Bunkók!*”

Az akkor, ott a strandon is messze járó, ám az éneket hallva váratlanul viszsztatérő Berci pedig kontrázott: „*Maradj velem meghasadó értelem / Ne engedd, hogy legyűrjön a félelem...*” Cofi ekkor a nagymedence tusolójában igyekezett elfordítani a csapot. Sikert az attrakció, pillanatok múltán elmerült a habokban...

Vajon milyen lehetett a Földre való visszaérkezéskor, az elsők közt elviselni a 45-50 G-s túlterhelést? – kalkulált magában tovább Berci a matekórán, s közben a Rotring ceruza grafitcsikját visszagyömöszölte az irón fémtestébe, hogy így tudjon jeleket vésni az iskolapadra.

Sötétben

Doni volt mind közt a legrohadtabb alak – vélte Berci, aki éppúgy tesztelte osztálytársait, mint azok őt. A fickó pont úgy nézett ki, mint egy kacsa. Precízebben: mint a rókafejű réce (*Aythya valisineria*). Tekintélyes orra és a szája szinte egységet alkottak, szemei aprók, gyakran véreerek voltak.

Doni művésze volt a megúszásnak. (Na persze egy kacsától ez igazán elvárható.) Néhány tantárgyra ráerősített, s ezek – minő véletlen! – az osztályfőnök tantárgyai voltak. Az erős négyest félévről félévre, esztendőről esztendőre hozta is, a többi esetben egyszerűen „belőtte” a 2-es, 3-as szintet. Úgy lett Cofi kedvence, hogy az osztályközösségnek közben – persze csakis gondosan megválasztott időpontokban és helyszíneken, tehát szigorúan tanármentes közegben – szívesen hintette fanyar megjegyzéseit: *a) az osztályfőnök tavaszi ruhatáráról, b) a jólelkű, ettől fogva sebezhető, nem éppen szálfatermetű tornatanár ügyetlenségéről a kosárpalánk alatt, c) a párhuzamos osztályban tévelygő, túlsúlyos csaj általa elképzelt szexuális vágyálmairól.*

Persze, kedvenc témája Berci sutasága, vélt butasága volt. Mindig azokat péccézte ki, akik akkor, ott, valamilyen meghatározhatatlan vagy éppen nagyon is világos okból, képtelenek voltak visszaszólni, visszaköpní, visszavágni, visszaütni.

Doni a maga lelki rusnyaságával, nárcisztikus nácizmusával, amivel a világra és társaira tekintett, sosem szembesült. Nem úgy Berci, akit érzékenysége, megélt szenvedései, édesapja korai halála képessé tettek az emberi gyarlóság, a formálódó gonoszság felismerésére, így mint egy röntgengép, úgy látott át Donin is. Aki ezt megérezte. Ettől fogva még fondorlatosabban igyekezett fogást találni Bercin.

Meg kell hagyni, Doni tudott hatni arra a csapatra, melynek úgy lett a vezére, hogy igazán csapattagnak se volt tekinthető. Elvértve járt el velük ultizni. Súlyt emelni. Diszkózni. Lerészegedni. Doni általuk inkább csak üzent. A piszkos munkát Kenderék látták el. Ők inzultálták, ha nem is pofonokat osztva, inkább erőfölényükre utalva, Bercit is.

Nem voltak okos gyerekek, így azt sem vették észre, hogy Doni katonáivá, szolgáloivá, talpnyaloivá züllöttek 16 éves korukra. Berci már csak ezért se tudott zsi-gerből haragudni rájuk. Szánta őket. Egyébként is, mint egy fekete lyuk, úgy gyűjtötte magába a koromsötétet, az aljaszürkét. Abban mégsem hasonlított a téridő e gyilkos tartományára, hogy nem nyelt be, nem tett semmissé mindent. Taktikája kíméletlenebb volt. Visszatükrözte a hitványságot, olykor egy finom grimasszal is érzékeltetni tudta, hogy a vele szemben álló, erősködő pojáca a világ nagy egészében jelentéktelen tüsszentés csupán. Nem ment öltre tehát, holott sejtette: az osztály brigantijából csak kettővel nem tudna elbánni, a többit – beleértve Donit is – simán a földre vinné.

Bertalan nem volt gyenge. Jól bánt a labdával, izmait ő is fejlesztette, igaz, nem az iskolában kialakított edzőteremben, hanem egyéni elképzelései szerint, ott-hon, a kis szobában. Az ágya alatt tartott tárcsákat válogatva-csavarva-rögzítve tréningezett.

Szobája falán a Képes Újság kiragacsozott címlapja díszelgett – 1980 májusából. A képen Valerij Nyikolajevics Kubaszov, szovjet úrhajóskapitány, és Farkas Bertalan tekint bizakodóan a jövőbe. Tőlük negyedméterrel arrébb, már egy másik poszterről Pataki Ági, sztármodell fürkészi a férfiember éhes tekintetét. Kifésült haj. Csöppnyi sárga melltartó, még csöppnyibb bugyi, és egy MK-27-es magnetofon, amelyet oly' édesen ölel magához a Budapesti Rádiótechnikai Gyár nap-tárfotóján...

Karate

Berci szerint Kender végtelenül egyszerű lélek volt. Szőke haja alatt lángosszerű pofa kerekedett, zömök volt, de kigyúrta magát, izmaival büszkélkedett a lányoknak. A lányok mégsem rajongtak érte, nem simogatták a bicepszét, harsány

beszólásait legritkább esetben követte elismerő pillantás, csábos ajakbiggyesztés, netán: kuncogás.

Kender tartott a lányoktól. A nagy hang sebzett kislíut rejtegetett, aki szeretne végre egy barátnőt – ahogy ő mondta – *felszedni*. Kender abban a tekintetben nem volt ügyetlen, hogy úgy-ahogy felmérje a lehetőségeit. Szíve hölgyének a kislánycora óta rendőrnői előmenetelről álmodó Gyöngyvért tette meg. Gyöngyvér pedig – gondolná a kívülálló – illet hozzá. Mellei szépen gömbölyödtek az elmaradhatatlan fekete kapucnis mackófelsőjében, vádlijai tekintélyt parancsoltak volna még az amerikai futballválogatottban is. „Csak” a nőiesség, az elegancia, a csábos érzékiség hiányzott belőle, nagyjából úgy, mint Trabantból a V8-as motor.

Kender az osztálykiránduláson azért bepróbálkozott nála. Ivott, ahogy szokott, pillepalackból vodkát, és hát nekibátorodott. Gyöngyvért a sarokba szorította, a nyakába lihegett. A leányzó kis ideig tűrte a rajongás eme sajátos megnyilvánulását, majd lágyéktáji karakterúgással padlóra küldte a vastagnyakú gúnárt. Kender lassan egyenesedett ki újra, akkor pedig azt mondta, amit a szíve diktált: *nagyon ott vagy, te ócska, kis kurva!* Ez újabb hiba volt. A szeretett hölgy jobbcsapottal jutalmazta a kedves beszólást, végleg földbe döngölve a hím önbecsülését.

Az osztály röhögött. Kender első dühében azt se tudta, mit tegyen. Picit balra mozdult, majd kettőt jobbra sasszézott, s a vesztére ott ácsorgó Bercire mordult: *mit vigyorogsz itt, paraszt?*, azután elrohogott. Néhány óráig nem látta senki. Amikor végre feltűnt a hiánya, már esteledett. Az addig a turistaházban védelő briganti mentőrsöt alapított – Kender örök cimborájával, Tubival az élen!

Nem kellett messzire zarándokolniuk hittestvérükért. Kender, terebélyes odvast választva társul, békésen szunyókált a közeli erdőben. Amikor – már vele! – visszatértek, mindahányan diadalittasan, teli pofával hahotáztak. Úgy tettek, mintha Gyöngyvér lett volna a hunyó, a bárdolatlan női szeszély, aki idővel úgy is meggondolja magát...

Utazás

Riporter: 1980. május 26-án – magyar idő szerint 20 óra 20 perckor – indult a világűrbe a Szojuz-36 űrhajó Bajkonurból kétfős legénységével: Valerij Nyikolajevics Kubaszov parancsnokkal és önnel. Mi volt a legnagyobb élménye odafent?

Farkas Bertalan: „A start pillanatától kezdve minden. De talán a legeuforikusabb érzés az volt, amikor leváltunk a harmadik rakétáról és megkezdtük kozmikus sebességgel a Föld körüli keringést, a súlytalanságban kinéztem az ablakon: a Szovjetunió keleti partjait és Japánt láttam, távolodtunk. Az is felemelő érzés volt, amikor a világűrben megpillantottam kis-nagy hazámat. De a napfelkelte is. Repültem vadászpilótaként kétszeres hangsebességgel is, de ezek mások voltak: leírhatatlan érzés.”

Leírhatatlan érzés volt, ahogy a kirándulás másnapján, némi késéssel (hatásszünet?) Cofi az osztályterembe tévedt. Az aktuális, már-már bensőséges hangulatú lélektiprást, ami éppen a kamaszok közt zajlott, nem reagálta le. Úgy tett, mintha nem látna, nem hallana semmit. Egyébként se zavarta, ha osztják egymást a gyerekek. *Divide et impera*, ugyebár. Lassan rendeződtek a sorok. Mindenki a padja mellé csámborgott, igaz, pici lökdösődés együtt járt az újrendeződéssel. Kender ezt sziszegte Bercinek: „folytatjuk, folytatjuk, buzikám!”

Cofi – *in medias res* – az előző óra anyagára utalt. Testekről mesélt. Szárazan, lélektelenül. Közben potenciális áldozatait fürkészte okuláréja rejtekéből. Újabb vérrontásra készült. Donit persze kimentette a bajból. Tőle azt tudakolta, meddig jutottak az előző órán, védenca pedig készségesen felelt, a védettségre tehát bizvást számíthatott.

Nem úgy *a kis Faye*. Bár Cofi tudta, hogy a kicsike nem buta, nem lesz könnyű csapdába csalni, azért a rafinált terve megvolt. S megvoltak az eszközei is. Lassan, szívós gonoszszággal terelte a kis hamvast a témakör oly' pontjára, melyről tudta: az aknákkal körbezárt terület számára. Amint megérezte a kiscsaj zavarát, belefogott a kínzásba. A lány tűrte. Úgy lehetett vele, így talán hamarabb szabadul...

Úgy is lett. Egy kettessel és néhány életre szóló sebbel zárta a kalandot.

Cofi ezután a táblához sietett. Képletekkel köpte tele a termet. A feszültséget, amit az óra előtt történtek, majd az óra alatti „aknakeresés” tovább szított, mint valami függönyt, úgy használta. Hol szét-, hol összébb húzta. Mi több, Cofi csontos ábrázata, az arra vízszintest húzó szemüvegkeret, s a hosszú, imitt-amott őszülő haja, ami ritkán látott sampont, önmagában is félelmet, undort keltett. De Cofinak ez nem fájt. Cofi nem tűrte ugyanis a szépet. Kifinomult érzéke volt a nemes gesztusok, az érzékiség, az apró, jóindulat szülte rezdülések leszaggatására. Olyan volt, mint egy örült kertész, aki a virágot lenyesi, a dudvát élteti.

Berci közben lopva a lányra sandított. A megalázott teremtés lassan eszmélt, de egyszerre csak észlelte „Farkas Bertalan, 2/A. osztályos gimnáziumi tanuló” kíváncsi, együttérző pillantását. Úgy nézett vissza rá, mint Faye Dunaway abban a kávézóban Warren Beatty-re; vágyva a fiú figyelmére, de valamelyest meg is rettenve tőle. A kezdetben ridegnek ható, feszült tekintet azután hamar megszélidült, mosoly kandikált ki a vállig bomló, üde samponban fürdetett hajtincsek alól.

Berci azonban újra csalódást okozott. A figyelme elillant. Az ablak felé nézett, s megint az álmaiba menekült. Képletek záporoztak. Berci a *Dire Straits Private Investigations* dalát vélte hallani. Ahogy Mark Knopfler, úgy tekintett ő is balra fel, a festmény fölé. Igaz, az a satnya repró eredetileg Leonardo *Az isteni arányt* megjelenítő férfialakját ábrázolta.

Mást képzelt oda.

A Tejútrendszer spirálszerkezetét.

Azután a Tejútra rávetítette Knopflert, aki a gitárját pengeti, s jött az a lány is abból a klipből... Az angyal, aki tejfehér padlón oson. Azután táncol, perdül, libben, majd összegörnyed. És Berci látta az angyal nyomorult kistévéjét is, amin átkapcsolni szeretne, valahová máshová. De megint ott az a fránya labirintus, melyben Romeo bolyong, s a lány az ablakkeretben, tétován figyeli őt. Rágó a szájában. Megváltozott. Elérhetetlen?!

Knopfler meg csak énekel, mint egy kobzos: „*Júlia, a kocka kezdetől fogva cinkelt volt / Én eldobtam, és te berobbantál a szívembe / És elfelejtettem a filmbéli dalt...*” A lány újra táncol. S mintha a labirintus egérryukakból állna. Mintha a lány maga is egérré válna. Újságpapír száll utána, ő meg eltűnik. Ám ahogy a szél erősödik, úgy fújja el a koszt, a port, a kártékony pollent is.

Tisztul a kép. Kapcsolás a Wembleyből. Live Aid, ezerkilencszáznyolcvanöt. Knopfleren vörös hajpánt, fura ing. *Kurva magabiztosnak tűnik a faszi!* Egyenesen a mikrofonhoz lép, (...) s közli, hogy: „*Jó éjszakát, ideje hazamenni! Mi vagyunk a szultánok, a Szving szultánjai...*”

A pódium fényárban úszik.

Júlia az első sor közepén. Libben. Perdül.

Romeó se vérzik. A kameraman térdre rogy.

Feed the world.

*

„*A repülés után minden megváltozott körülöttem*”
(Farkas Bertalan – űrhajós, Szozuz-36)

Simon Attila